

Art i religió en l'antic Egipte (II)

Docent: Núria Castellano/Isabel García Trócoli

Curs 2025-26: UNED Sènior Sant Boi

Hores lectives: 30

Día i hora: dijous, de 18h a 20h

Idioma: català

Calendari: setembre: 25

octubre: 2,9,16,23 i 30

novembre: 6,13,20 i 27

desembre: 4,11 i 18

gener: 8 i 15

Introducció

Aquest curs es presenta com una activitat transversal en la qual farem un recorregut per alguns dels principals monuments de l'antic Egipte des d'una perspectiva pluridisciplinària: d'una banda, ens centrarem en el vessant artístic; de l'altra, intentarem comprendre aquestes obres d'art tenint en compte les creences religioses dels antics egipcis.

Partim de la idea de la comprensió i el gaudi del patrimoni històric i artístic, analitzem les fonts disponibles, siguin primàries o secundàries. La conservació extraordinària del patrimoni arquitectònic, arqueològic i documental egipci permet posar en relació les obres amb les mentalitats. La característica principal de les dades conservades fa que el món religiós i el funerari prevalguin per sobre de la documentació del món civil, de la mateixa manera que les obres referides al faraó i a les elits predominen per sobre dels objectes d'art relatius a la vida quotidiana del poble.

Emmarcarem les obres en el moment històric en què es van crear, en aquest cas ens centrarem en el Regne Nou, el Tercer Període Intermedi i les èpoques en les quals Egipte va estar sota les dominacions estrangeres (libis, nubis, assiris, perses, grecs i romans). I farem especial èmfasi en la mirada femenina, per tal d'incorporar la perspectiva de gènere en la nostra presentació i conèixer algunes de les dones que van deixar empremta a la cultura egípcia.

Una part de la informació documental i gràfica es basa en l'experiència directa de treball arqueològic al jaciment d'Oxirrinc (Egipte).

Objectius

Reflexionar sobre la necessitat de connexió amb el Més enllà de les societats humanes, siguin de qualsevol època històrica.

Aprofundir en les creences egípcies sobre l'origen del món conegut, sobre el paper dels déus i el Més enllà, i en la seva necessitat d'adequar la conducta dels vius al món invisible.

Conèixer l'expressió artística dels antics egipcis, en qualsevol de les seves varietats: pintura, escultura, ceràmica, arquitectura i diverses artesanies.

Ser conscients de la necessitat de comunicació i representació artística de l'ésser humà, des de les albers de la història.

Saber identificar les diferents etapes de la història egípcia i les seves representacions artístiques més assenyalades.

Debate sobre les diferents qüestions tractades en les classes.

Programa

Aquest curs inclou 15 lliçons i cadascuna es desenvoluparà en dues hores, per tal de completar les 30 hores lectives.

1. El faraó com a divinitat: Hatshepsut i Deir el-Bahari
2. Les creences en el més enllà dels personatges privats: les tombes tebanes
3. En què creia el poble egipci? El poblat de Deir el-Medina i la religió popular
4. Els temples de milions d'anys
5. Els canvis artístics i religiosos en el Tercer Període Intermedi
6. L'art a la Baixa Època i les divinitats estrangeres
7. Els déus Horus i Hathor: Edfu i Dandara
8. Les deesses humanes: Isis i el temple de Filae
9. Les divinitats zoomorfes: Kom Ombo i el Faium
10. Els animals sagrats i la momificació animal
11. Egipte en època grecoromana: Alexandria
12. L'escriptura egípcia: el desxiframent dels jeroglífics
13. Les divinitats grecoromanes
14. El sincretisme religiós i l'aparició del cristianisme
15. Com sabem tot això? El jaciment d'Oxirrinc.

Metodologia

Durant les lliçons, una vegada exposat el tema, s'estimularà la reflexió comparativa entre els aspectes que ens uneixen i que ens separen de l'antiga societat egípcia, cosa que ajudarà a la comprensió de les respectives cosmovisions, però també a la presa de consciència de la unitat del gènere humà més enllà d'èpoques i de cultures.

Complementarem l'exposició amb petits vídeos divulgatius i una presentació de diapositives. Es facilitarà el treball personal i l'ampliació de coneixements més enllà de la lliçó a l'aula amb una selecció de textos, webs, vídeos i bibliografia que seran enviats en un document telemàtic.

Es realitzarà una avaluació continuada, amb control d'assistència i tenint molt en compte l'actitud d'aprenentatge i la participació activa en les lliçons.

Bibliografia

ASSMANN, J., Egipto. *Historia de un sentido*. Madrid: Abada Editores, 2005.

AUFDERHEIDE, A.C., *The scientific study of mummies*. Cambridge University Press, 2003.

BARD, K., *Introducción a la arqueología del antiguo Egipto*, ed. Almuzara, 2023.

CASTEL, E. *Diccionario de mitología egipcia*. Madrid: Aldebarán Ediciones S.L., 1995.

CASTEL, E. *Signos y símbolos de lo sagrado*. Madrid: Aldebarán Ediciones S.L., 1999.

DD. AA., *Los tesoros del Museo Egipcio*. Barcelona: Ed. Folio, 2000.

ESTRADA, F., *Entender y amar el arte egipcio*. Tiempo de Historia, Barcelona: Ed. Crítica, 2012.

HORNUNG, E., *El uno y los múltiples. Concepciones egipcias de la divinidad*. Madrid: Ed. Trotta, 1999.

IKRAM, S., *Muerte y enterramiento en el antiguo Egipto*, Ed. Nun. 2022.

- KEMP, B. J., *El Antiguo Egipto anatomía de una civilización*. Barcelona: Ed. Crítica, 1992.
- LÓPEZ, J. *Cuentos y fábulas del antiguo Egipto*. Madrid: Trotta, publicaciones de la Universidad de Barcelona (Pliegos de Oriente, 9), 2005.
- MIEROOP, M. van de, *Historia del Antiguo Egipto: 3200 a. C.-395 d. C.* Ed.Trotta, 2025.
- NAUNTON, C. *Cuaderno de notas de los egiptólogos*. Barcelona: Blume, 2020.
- PADRÓ, J., *Secretos del antiguo Egipto*. Barcelona: Planeta, 2020.
- PARRA, J.M. *La historia empieza en Egipto. Eso ya existía en tiempos de los faraones*. Barcelona: Ed. Crítica, 2011.
- PARSONS, P. *La ciudad del pez elefante: la vida de los griegos en el antiguo Egipto*. Barcelona: Debate, 2009.
- PINCH, G., *La magia en el antiguo Egipto*. Ed. Nun, 2025.
- QUIRKE, S. *La religión del antiguo Egipto*. Madrid: Ed. Oberon, 2003.
- REDFORD, D.B., *Hablan los dioses. Diccionario de la religión egipcia*. Barcelona: Ed. Crítica, 2003.
- ROBBINS, G. *Las mujeres en el antiguo Egipto*. Madrid: Akal, 1996.
- TEFNIN, R. "Éléments pour une sémiologie de l'image égyptienne". CdÉ 66 (1991): 60-88.
- WILKINSON, R. H., *Los Templos del Antiguo Egipto*. Barcelona: Destino, 2002.
- WILKINSON, R.H., *Como leer el arte egipcio*. Barcelona: Ed. Crítica, 2004.